

5.8.2022

Espoo	Kirjaamo
Esbo	Registratur
Saap.	12 -08- 2022
Anl.	
No	kl.
Nr	kl.

Valvonta

Asia

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on vastaanottanut 14.12.2020 sähköpostitse epäkohtailmoituksen koskien Helsingin, Kauniaisten ja Espoon kaupunkien lasten määräaikaistarkastusten perumista tai siirtämistä. Ilmoittajan mukaan esimerkiksi nelivuotistarkastus on määräaikaistarkastus, jossa lapsen kehitystä tarkkaillaan ikätavoitteisiin nähden. Ilmoittajan mukaan on tärkeää, että tarkastukset tehtäisiin maksimissaan kolme kuukautta sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt neljä vuotta. Ilmoittajan oman lapsen määräaikaistarkastusta on Helsingissä siirretty ensin marraskuun alusta joulukuulle, josta se on siirretty tammikuun 2021 loppuun.

Ilmoittaja on huolissaan lasten hyvinvoinnin toteutumisesta sekä yhdenvertaisuudesta terveystarkastusten suhteen ja epäilee käytännön rikkovan valtioneuvoston asetusta neuvolatoiminnasta (338/2011).

Aluehallintovirasto on ottanut asian selvitettäväkseen terveydenhuollon valvonta-asiana.

Asian selvittäminen

Aluehallintovirasto on pyytänyt asiasta selvitystä Espoon kaupungilta 4.2.2021 päivätyllä lausunto- ja selvityspyynnöllä.

Aluehallintovirasto on vastaanottanut **vs. perusturvajohtaja Sanna Svahnin** 11.3.2021 päivätyt lausunnot ja selvityksen, jonka mukaan yksivuotiaiden ja sitä nuorempien neuvolakäynnit toteutettiin normaalisti 1.3.2020-31.1.2021. Maaliskuussa 2020 lastenneuvoloiden toimintaa on supistettu siten, että leikki-ikäiset on otettu määräaikaistarkastukseen tarpeen mukaan, ellei perheellä, neuvolassa, varhaiskasvatuksessa tai kumppaneilla ole ollut lapsesta huolta. Lapsille on kuitenkin tarjottu rokotusaikoja rokotusohjelman mukaisten rokotusten antamiseksi. Myös kasvukontrolliin on ollut mahdollista saada aika. Rokotus- ja kasvukontrolliaikoja on annettu kevään, kesän ja alkusyksyn 2020 aikana. Perheille on taattu oikeus päästä tarkastukseen, jos perhe on kokenut siihen tarvetta, mutta aktiivisesti perheitä ei ole tarkastuksiin kutsuttu. Poisjäävien prosessiin on selvityksen mukaan kiinnitetty erityistä huomiota.

Selvityksen mukaan 1,5- ja 4-vuotiaat on kutsuttu laajaan terveystarkastukseen. Kaikkia tarkastuksia ei pystytty toteuttamaan suositellussa ajankohdassa. Puolitoistavuotiaiden tarkastukset ovat saattaneet toteutua vasta kaksivuotiaana, ja neljävuotiaiden tarkastukset ovat poikenneet enemmän kuin 2–3 kuukautta syntymäpäivästä. Odotusaika joidenkin lasten kohdalla on saattanut olla puoli vuotta. Viivettä on ollut erityisesti lääkärintarkastuksissa, sillä kaikki neljävuotiaat on pyritty saamaan myös lääkäriin.

Tarkastusaikojen siirtymisten vuoksi tarkastusten tilastotiedot eivät olet siirtyneet Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) AvoHilmo-tilastoihin. Selvityksessä on nostettu esille myös muita mahdollisia tilastovirheitä aiheuttaneita syitä.

Selvityksen mukaan 1.3.2020-31.1.2021:

- rokotusohjelman mukaisia rokotuksia on annettu Espoon oman tilastoraportin mukaan 1 % edellisvuotta vähemmän. Samaan aikaan asiakkaita on ollut 3 % vähemmän
- terveydenhoitajan kontakteja määräaikaistarkastusten ja laajojen tarkastusten osalta Espoon oman tilastoraportin mukaan on ollut noin 11 % vähemmän kuin vastaavana aikana edellisenä vuonna
- lääkärin kontakteja määräaikaistarkastusten ja laajojen tarkastusten osalta Espoon oman tilastoraportin mukaan on ollut noin 9 % vähemmän kuin vastaavana aikana edellisenä vuonna.

Selvityksen mukaan kesälomakauden 2020 jälkeen on palattu normaaliin toimintaan. Tämän lisäksi on yritetty purkaa kevään ja kesän aikana väliin jääneitä tarkastuksia tarjoamalla lyhyitä kasvukontrolli ja rokotusaikoja leikki-ikäisille, jotka eivät ole käyneet neuvolassa. Syksyllä tilanne on kirstynyt jälleen ja lokakuussa 2020 on tehty priorisointia, joka on jatkunut edelleen selvityksen laatimisen hetkellä. Selvityksen laatimisen hetkellä viisivuotiaat saavat neuvola-ajan tarveharkintaisesti, samoin kevään tai kesän 2021 aikana väliin jäänyt neuvola-aika toteutetaan selvityksen mukaan vain tarpeen mukaan. Lapsille, joista on huolta vanhempien, terveydenhoitajien, varhaiskasvatuksien tai muiden tahojen osalta esitetty huolta, on järjestetty neuvolaan puhelin-, etä- tai neuvolavastaanotto. Espoon neuvoloissa on selvityksen mukaan käytössä poisjäävien prosessi, jonka avulla saadaan kutsuttua erityisen tuen tarpeen ja huoli-asiakkaat neuvolaan, mikäli he eivät itse ole olleet yhteydessä.

Selvityksen mukaan tavoitteena on ollut, että kevään 2021 aikana voidaan palata normaaliin terveystarkastusohjelmaan. Tätä ei ole voitu selvityksen laatimisen hetkellä toteuttaa. Edelleen selvityksessä arvioidaan tammikuussa 2021 alkanut koronarokottaminen voi vaikuttaa neuvoloiden resurssia ja priorisointia joudutaan tiukentamaan.

Selvityksessä on laajasti kuvattu taustalla olevia syitä pidentyneisiin odotusaikoihin. Syiksi on mainittu muun muassa koronasta,

henkilöstöressurssista, neuvolan puhelinpalvelun ruuhkautumisesta, työntekijöiden siirrosta kriittisempiin tehtäviin, uusien työtapojen käyttöönottoon sekä henkilöstön rekrytointivaikeuksiin liittyviä syitä.

Lisäksi selvityksessä on kuvattu toimenpiteitä, joilla neuvolan hoitoon pääsyä on parannettu. Selvityksen mukaan muun muassa neuvoloihin on palkattu niin sanottuja aulaemäntiä työllisyystulella vahvistamaan asiakasohjaamista, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajia on sijoitettu kesäaikana neuvolan puhelinpalveluun ja asiakasvastaanottotyöhön sekä Espoon neuvolatoimintaan on palkattu sekä määräaikaista työntekijöitä että perustettu kaksi uutta vakanssia.

Selvityksen liitteenä on toimitettu **Vuosivertailu lastenneuvolan kontakteista ajalla 1.3.2019-31.1.2020 ja 1.3.2020-31.1.2021.**

Ratkaisu

Aluehallintovirasto kiinnittää Espoon kaupungin huomiota siihen, että kaupungin tulee myös poikkeusolojen aikana huolehtia alueen asukkaiden riittävästä lakisääteisistä terveyspalveluista. Näitä tehtäviä varten kaupungin käytettävissä tulee olla riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä.

Asia ei anna aluehallintovirastolle aihetta enempään.

Perustelut

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jäljempänä potilaslaki) 3 §:n 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 4 §:n 1 momentin mukaan kunnan on osoitettava riittävästi voimavaroja kunnan peruspalvelujen valtionosuiden perusteena olevaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveydenhuollon palveluihin. Terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän käytettävissä on oltava riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Saman pykälän 2 momentin mukaan kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollosta vastaavan henkilöstön rakenteen ja määrän on vastattava alueen väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä terveydenhuollon palvelujen tarvetta.

Kansanterveyslain (66/1972) 44 §:n 1 momentin mukaan jos kansanterveystyön ohjauksen ja valvonnan yhteydessä todetaan, että kunta tai kuntayhtymä on tämän lain tai terveydenhuoltolain mukaista toimintaa järjestäessään tai toteuttaessaan menetellyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, voi aluehallintovirasto antaa kunnalle tai kuntayhtymälle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle viran- tai

toimenhaltijalle huomautuksen vastaisen varalle. Saman pykälän toisen momentin mukaan voi, jos asia ei anna aiheutta huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Rokotusten järjestäminen

Terveystieteiden lain 24 §:n 1 momentin mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaiden sairaanhoitopalvelut. Ensimmäisen momentin 2 kohdan mukaan sairaanhoitopalveluihin kuuluvat muun muassa sairauksien ehkäiseminen, parantaminen ja kärsimysten lievittäminen.

Tartuntatautilain (1227/1026) 44 §:n 1–3 momenttien mukaan kansallinen rokotusohjelma sisältää väestön suojaamiseksi tartuntataudeilta annettavat rokotukset. Rokotusohjelman sisällöstä päättää sosiaali- ja terveysministeriö rokotteisiin ja rokottamiseen perehtyneitä asiantuntijoita kuultuaan. Kunnan on järjestettävä kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset. Rokotukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa kansallisen rokotusohjelman ja muiden yleisten rokotusten toimeenpanoa, seuraa niiden toteutumista ja vaikutuksia sekä tekee tutkimustyötä ja ehdotuksia kansallisen rokotusohjelman kehittämiseksi.

Epäkohtailmoituksen mukaan kansalliseen rokotusohjelmaan kuuluva tehosterokotus on jäänyt ilmoittajan lapselle antamatta, koska lapsen määräraikaistarkastusta ei ole toteutettu. Epäkohtailmoituksessa ei ole yksilöity, mikä tehosterokote on ollut kyseessä.

Espoon kaupungin antaman kirjallisen selvityksen mukaan rokotusohjelman mukaisia rokotuksia on annettu koronaepidemian aikana 1 % edellistä vuotta vähemmän. Samaan aikaan neuvoloissa on ollut asiakkaita hieman edellistä vuotta enemmän. Selvityksessä todetaan, että rokotusaikoja on annettu leikki-ikäisille lapsille, vaikka määräraikaistarkastuksia ei ole kyetty toteuttamaan suunnitellusti.

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ylläpitää valtakunnallista rekisteriä rokotuskattavuudesta maakunnittain. THL:n tilastoissa rokottamattomien lasten osuus Espoossa 2011–2018 syntyneiden lapsien osalta on 0,7–1,2 % kun koko maan keskiarvo on 1,2 %. Kansallisen rokotusohjelman osana neljävuotiaille lapsille annettavan nelosrokotteen kattavuus Espoossa THL:n tietojen mukaan 88,5 %–96,2 % kun koko maan tasolla nelosrokotteen kattavuus on 93,1 %.

Aluehallintovirasto ei käytettävien tietojen ja selvitysten perusteella voi havaita puutteita Espoon kaupungin lasten kansalliseen rokotusohjelmaan kuuluvien rokotusten järjestämisessä eikä asia ole aluehallintoviraston käytettävissä olevin keinoin enemmälti selvitettävissä.

Neuvolatarkastusten järjestäminen

Terveydenhuoltolain 15 §:n 1 momentin mukaan kunnan on järjestettävä alueensa raskaana olevien naisten, lasta odottavien perheiden sekä alle oppivelvollisuusikäisten lasten ja heidän perheidensä neuvolapalvelut. Saman pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan neuvolapalveluihin sisältyvät lapsen terveen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta ensimmäisen ikävuoden aikana keskimäärin kuukauden välein ja sen jälkeen vuosittain sekä yksilöllisen tarpeen mukaisesti.

Valtioneuvoston neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta antaman asetuksen (338/2011, neuvola-asetus) 5 §:n mukaan kunnan on järjestettävä määräaikaista terveystarkastuksia kaikille ennalta määritellyn ikä- tai vuosiluokkaan tai muuhun ryhmään kuuluville sekä yksilöllisestä tarpeesta johtuvia terveystarkastuksia. Terveystarkastuksen voi tehdä terveydenhoitaja, kättilö tai lääkäri, hammaslääkäri, suuhygienisti tai hammashoitaja. Laajan terveystarkastuksen tekee terveydenhoitaja tai kättilö yhteistyössä lääkärin kanssa. Suun terveystarkastuksen voi tehdä hammaslääkäri, suuhygienisti tai hammashoitaja.

Neuvola-asetuksen 9 §:n 1 momentin 1–3 kohtien mukaan kunnan on järjestettävä: 1) lasta odottavalle perheelle vähintään yksi laaja terveystarkastus; 2) lapselle tämän ensimmäisen ikävuoden aikana vähintään yhdeksän terveystarkastusta; terveystarkastuksiin sisältyy kuusi terveydenhoitajan terveystarkastusta, kaksi terveydenhoitajan ja lääkärin yhteistä terveystarkastusta lapsen ollessa 4–6 viikon ja 8 kuukauden ikäinen sekä laaja terveystarkastus 4 kuukauden iässä; 3) lapselle tämän ollessa 1–6 vuoden ikäinen vähintään kuusi terveystarkastusta, joihin sisältyvät laaja terveystarkastus 18 kuukauden ja 4 vuoden iässä; yhteen terveystarkastukseen on sisällytettävä terveydenhoitajan arvio suun terveydentilasta.

Espoon kaupungin kirjallisen selvityksen mukaan maaliskuussa 2020 neuvolatoimintaa on supistettu ja määräaikaistarkastuksia on järjestetty leikki-ikäisille, joiden tilanteessa on ilmennyt huolenaiheita. Aluehallintovirastolle jää käsitys, että Espoon kaupunki on laiminlyönyt lakisääteisten määräaikaistarkastusten tekemisen.

Koronapandemian vuoksi hallitus on todennut Suomessa poikkeusolot ja valmiuslaki on otettu käyttöön 18.3.2020. Valmiuslaki on ollut voimassa 15.6.2020 saakka. Valmiuslaki on saatettu voimaan valtioneuvoston asetuksella 127/2020, jonka 2 §:n 1 momentin mukaan kunta on voinut luopua terveydenhuoltolain 51–53 §:ssä säädettyjen määräaikaisten noudattamisesta. Valmiuslain käyttöönottoon liittyvässä perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 4/2020 vp., s. 2) on kuitenkin todettu, että kunta voi luopua terveydenhuoltolaissa säädettyjen määräaikaisten

noudattamisesta kiireettömän hoidon järjestämisessä silloin, kun se on välttämätöntä kiireellisen hoidon järjestämiseksi ja määräajan ylittäminen ei vaaranna potilaan terveyttä.

Selvityksen mukaan tavoitteena on ollut, että kevään 2021 Espoon kaupungissa palataan normaaliin terveystarkastusohjelmaan. Tätä ei selvityksen laatimisen hetkellä kuitenkaan ole pystytty toteuttamaan. Selvityksen mukaan 1,5- ja 4-vuotiaille toteutettaviin laajoihin terveystarkastuksiin on kyetty tarjoamaan aikoja, mutta tarkastukset ovat venyneet ja odotusaika on saattanut joidenkin lasten kohdalla olla puoli vuotta.

Aluehallintovirastojen ja Valviran yhteisessä selvityksessä on todettu, että neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa on ollut valtakunnallisesti puutteita terveystarkastusten järjestämisessä vuonna 2020 (Kuntien tehtävänä on huolehtia lakisääteisten terveystarkastusten järjestämisestä, päivätty 2.3.2022. Tiedote julkaistu osoitteessa <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/69934635> 10.3.2022). Vuonna 2021 lakisääteiset terveystarkastukset ovat toteutuneet vain osittain. Aluehallintovirastojen ja Valviran ohjeen todetaan, että kunnan on järjestettävä alueensa raskaana olevien naisten, lasta odottavien perheiden sekä alle oppivelvollisuusikäisten lasten ja heidän perheidensä neuvolapalvelut. Ohjeessa muistutetaan, että kuntien on terveydenhuoltolain 4 §:n mukaan osoitettava riittävästä voimavaroja kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena olevaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveydenhuollon palveluihin. Lisäksi kunnan on kuntalain 8 §:n mukaisesti huolehdittava terveystarkastusten henkilöstön riittävästä ja palveluiden saatavuudesta.

Aluehallintovirastolla ei ole käytettävissään tietoja siitä, kuinka monen neuvolaikäisen lapsen kohdalla lakisääteiset terveystarkastukset ovat viivästyneet tai jääneet kokonaan toteutumatta. Aluehallintovirasto kiinnittää Espoon kaupungin huomiota kunnan velvollisuuteen järjestää asukkaiden tarvittavat lakisääteiset terveystarkastukset. Näitä tehtäviä varten kaupungin käytettävissä tulee olla riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Kaupungin tulee seurata aktiivisesti omavalvonnan keinoin lainsäädännön mukaisten palveluiden toteutumista ja tarvittaessa ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin niiden turvaamiseksi.

Asia ei anna aluehallintovirastolle aihetta enempään.

Sovelletut oikeusohjeet

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 3 §

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 4 §, 15 §, 24 §

Tartuntatautilaki (1227/1026) 44 §

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 5 §, 9 §

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen ei oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 § 1 momentin mukaan voi hakea valittamalla muutosta.

Aluehallintoviraston antamaan huomion kiinnittämiseen ei kansanterveyslain (66/1972) 44 §:n 3 mukaan voi hakea valittamalla muutosta.

Lisätietoja

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Toni Honkakorpi, puh. 0295 018 517 tai etunimi.sukunimi@avi.fi.

ylitarkastaja

Tanja Pietiläinen

ylitarkastaja

Toni Honkakorpi

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Jakelu ja suoritemaksu

Espoon kaupunki, perusturvajohtaja jota pyydetään antamaan päätös tiedoksi asiassa selvitystä antaneille

Päätös on maksuton.

Tiedoksi

Epäkohtailmoituksen laatija

Tämä asiakirja ESAVI/37975/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/37975/2020 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Pietiläinen Tanja 05.08.2022 08:17

Esittelijä Honkakorpi Toni 05.08.2022 07:57